Systemy cyfrowe i podstawy elektroniki

Adam Szmigielski
aszmigie@pjwstk.edu.pl
materiały: $ftp(public) : //aszmigie/SYC$

Mikrokontrolery w systemach sterownia - wykład 13

Obiekt sterowania

Obiekt sterowania – obiekt, który realizuje proces (zaplanowany).

- *Fizyczny obiekt* (proces, urządzenie) jest nieodłączną częścią problemu sterowania,
- Dla projektowania sterowania niezbędna jest wiedza o fizycznym obiekcie,
- *Wejście* - sygnał wejściowy, steruje naszym obiektem,
- *Wyjście* - sygnał wyjściowy, określa stan interesującej nas cechy obiektu.

Sterowanie obiektem na przykładzie robota

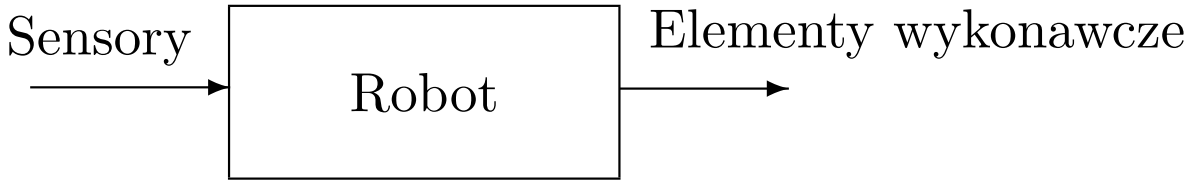

- Sensory
  - czujniki odległości,
  - czujniki orientacji,
  - kamery,
  - inne.
- Elementy wykonawcza
  - mechanizmy jezdne,
  - chwytaki i manipulatory,
  - inne urządzenia.

Cele sterowania

Zanim dobierzemy czujniki, elementy wykonawcze, zaprojektujemy architekturę układu regulacji musimy określić *cele* - efekty które należy osiągnąć w procesie sterowania lub po jego zakończeniu.

- *Co chcemy osiągnąć* (redukcja energii, zwiększenie zysku, ...)?
- *Jakie wielkości* należy sterować aby osiągnąć zamierzone cele?
- Jakie są wymagania (prędkość, dokładność, ...)?

Reguła sterowania

- *Zasada (algorytm)* przetwarzania informacji o stanie obiektu na sygnały sterowania elementami wykonawczymi.
- Podstawowe zasady sterowania:
  - Sterowanie w układzie otwartym,
  - Sterowanie w układzie zamkniętym ze sprzężeniem zwrotnym.

Układ z otwartą pętlą sterowania

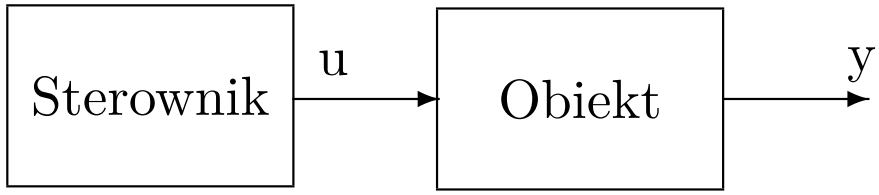

- Sterownik realizuje *cel storowania* poprzez realizację *algorytmu sterowania*,
- Sterownik nie posiada żadnej informacji zwrtotnej o przebiegu sterowania,
- Brak informacji *zwrotnej* powoduje to, że sterownik jest nieodporny na błędy sterownia.

Układ z zamkniętą pętlą sprzężenia

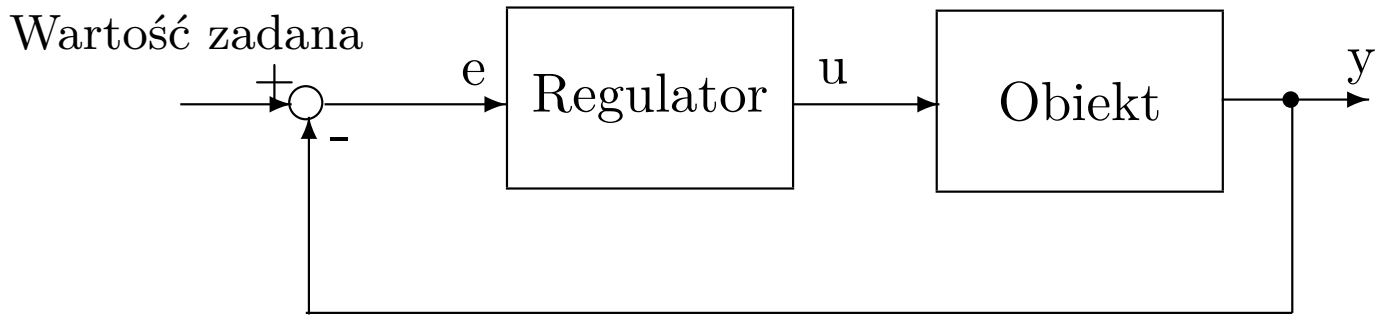

- Układy regulacji pracują z *ujemnym sprzężeniem* zwrotnym,
- Celem układu regulacji jest osiągnięcie poprzez wyjście *y wartości zadanej*,
- To, jak daleko jest do osiągnięcia celu regulacji określa *błąd regulacji* - e,
- Regulator w zależności od błędu regulacji e dobiera sterowanie u,

Charakterystyka mikroprocesorowych systemów sterowania

- Wykorzystanie zaawansowanej technologii elektronicznej – zastąpienie rozwiązań analogowych i elektromechanicznych,
- Idea stabilizującego sprzężenia zwrotnego – podstawowa zasada działania układów regulacji z wykorzystaniem systemów mikroprocesorowych,
- *Sposób pracy układów* – próbkowanie stanu procesu w dyskretnych przedziałach czasu i oddziaływaniu na proces w określonych odstępach czasu, zastosowanie logiki binarnej.
- *Dokładność* – dyskretna postać sygnału odporna na szumy urządzeń pomiarowych, możliwość przesyłania na duże odległości.
- *Koszt* – rozwój technologiczny, zmniejszające się koszty

wytworzenia mikrokontrolerów.

- *Nowe algorytmy* – systemy dyskretne mogą w skończonym czasie osiągnąć wartość zadaną.
- *Elastyczność* – łatwość konfiguracji regulatorów – oprogramowanie.
- *Błędy przetwarzania* – operacje: dodawania, odejmowania, błędy pomijalne w porównaniu do układów analogowych.

Realizacja sterowania z wykorzystaniem μC

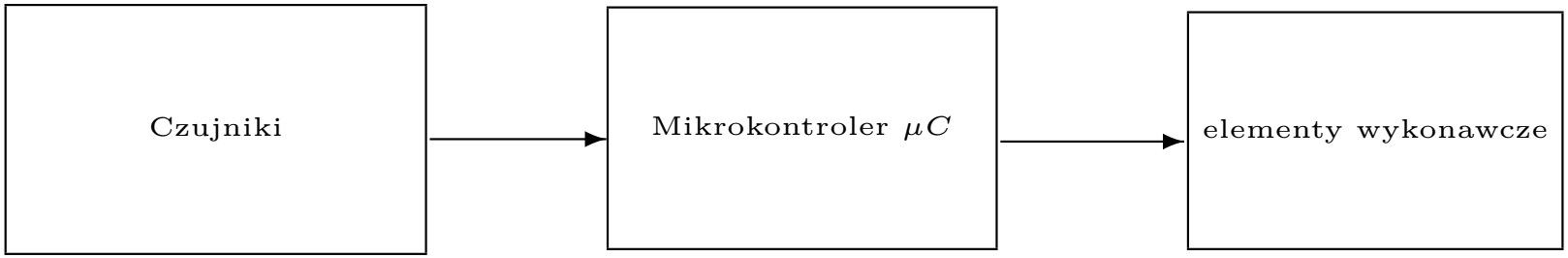

- Programowalny μC wykonuje zadania sterowania
- Sygnały z czujników wymagają dopasowania do μC
- Elementy wykonawcze - sygnał cyfrowy musi być przekształcony na sygnał sterujący,
- Łatwo można zmienić algorytm sterujący,
- Zazwyczaj trudno jest dodać nowe czujniki lub elementy wykonawcze

Metody obsługi zdarzeń

- *Przerwanie* (ang. Interrupt) - zmiana sterowania, niezależnie od aktualnie wykonywanego programu, spowodowana pojawieniem się sygnału przewania. Pojawienie się przerwania powoduje wstrzymanie aktualnie wykonywanego programu i wykonanie przez kontroler procedury obsługi przerwania.
- *Zapytywanie* (ang. Polling) - aktywne, okresowe, próbkowanie (sprawdzanie) statusu urządzeń zewnętrznych przez kontroler.

Zapytywanie (ang. Polling)

- Technika *polling* jest najczęściej używana w kontekście obsługi urządzeń wejścia/ wyjścia,
- W *polling-u* komputer centralny cyklicznie sprawdza stan urządzenia zewnętrznego w oczekiwaniu na gotowość tego urządzenia - czeka na gotowość,
- *Polling* znajduje zastosowanie w sytuacjach, gdy komputer łączy się z zewnętrznymi urządzeniami w celu zebrania (odświeżenia) danych, przy czym współpraca ta odbywa się w trybie *off-line*,
- *Polling* może być wykorzystany do wymiany informacji z urządzeniami zewnętrznymi, w sytuacji gdy z jakiś względów urządzenia te nie mogą rozpocząć komunikacji,
- W systemach obsługujących jedno zadanie *polling* może również mieć zastosowanie. Większość czasu procesora byłaby wówczas tracona na sprawdzanie gotowości urządzenia,
- W systemach, które wymagają wykonania **wielu zadań** *polling* **jest mało efektywny** w stosunku do przerwań.

Rodzaje przerwań

1. *Sprzętowe:*
   - *Zewnętrzne* sygnał przerwania pochodzi z zewnętrznego źródła. Przerwania te służą do komunikacji z urządzeniami zewnętrznymi.
   - *Wewnętrzne* - pochodzące od timera
   - *Wewnętrzne wyjątki* - (ang. exceptions) – zgłaszane przez procesor dla sygnalizowania sytuacji wyjątkowych (np. dzielenie przez zero)
2. *Programowe:* z kodu programu wywoływana jest procedura obsługi przerwania (do komunikacji z systemem operacyjnym).

Wektory przerwań

- *Wektor przerwań* jest adresem początku obsługi przerwania,
- *Wektor przerwań*, w momencie wystąpienia przerwania, wpisywany jest do *licznika rozkazów* - rejestr PC, a zawartość rejestru PC jest kładziona na *stos*,
- Adresy procedur obsługi przerwań zapisane są w *tablicy wektorów przerwań*,
- Przechowuje ona adresy poszczególnych procedur obsługi przerwań,

Vector No.	Address	Source	Interrupt Definition
1	0x000	RESET	External Pin, Power-on, Brown-out, and Watchdog
2	0x001	INT0	External Interrupt Request 0
3	0x002	INT1	External Interrupt Request 1
4	0x003	PCINT0	Pin Change Interrupt Request 0
5	0x004	PCINT1	Pin Change Interrupt Request 1
6	0x005	PCINT2	Pin Change Interrupt Request 2
7	0x006	WDT	Watchdog Time-out Interrupt
8	0x007	TIMER2 COMPA	Timer/Counter2 Compare Match A
9	0x008	TIMER2 COMPB	Timer/Counter2 Compare Match B
10	0x009	TIMER2 OVF	Timer/Counter2 Overflow
11	0x00A	TIMER1 CAPT	Timer/Counter1 Capture Event
12	0x00B	TIMER1 COMPA	Timer/Counter1 Compare Match A
13	0x00C	TIMER1 COMPB	Timer/Coutner1 Compare Match B
14	0x00D	TIMER1 OVF	Timer/Counter1 Overflow
15	0x00E	TIMER0 COMPA	Timer/Counter0 Compare Match A
16	0x00F	TIMER0 COMPB	Timer/Counter0 Compare Match B
17	0x010	TIMER0 OVF	Timer/Counter0 Overflow
18	0x011	SPI, STC SPI	Serial Transfer Complete
19	0x012	USART, RX	USART Rx Complete
20	0x013	USART, UDRE	USART, Data Register Empty
21	0x014	USART, TX	USART, Tx Complete
inne	...	...	...

Przerwania maskowalne i niemaskowalne

- *Przerwania maskowalne* które można blokować i odblokować programowo,
- *Przerwania niemaskowalne* - przerwania, których nie można zablokowć programowo. Są to przerwania, których wystąpienie każdorazowo powoduje bezwarunkowy skok do funkcji obsługi tego przerwania, np. reset

Obsługa przerwania

- Procedura obsługi przerwania - ciąg rozkazów realizujących pożądaną reakcję na przerwanie,
- *Program główny* - sekwencja działań (rozkazów) mikroprocesora realizowanych gdy nie ma przerwań,
- Obsługa przerwania nie może wprowadzać żadnych zmian w programie głównym.

Procedura obsługi przerwania

1. Rozpoznanie przyczyny przerwania (realizacja może być sprzętowa),
2. Skasowanie przyczyny przerwania (realizacja może być sprzętowa),
3. Zablokowanie przerwania,
4. Składowanie na stosie rejestrów roboczych,
5. Właściwa obsługa przerwania,
6. Odtworzenie rejestrów roboczych ze stosu,
7. Odblokowanie przerwania,
8. Powrót do zawieszonego programu.

Stos

- W momencie wywołania przerwania adres odkładany jest na stos,
- Wskaźnik stosu powinien być ustawiony na miejsce gdzie znajduje się stos.

Priorytet przerwań

- *Priorytet przerwań* - zróżnicowanie co do ważności (pilności) zadań realizowanych przez system mikroprocesorowy,
- W szczególności zadaniami tymi mogą być procedury obsługi przerwań różnicując ich pilność dokonuje się określenia priorytetów poszczególnych przerwań,
- W przypadku AVR system obsługi przerwań jest płaski (brak hierarchii). Wszystkie przerwania są jednakowo ważne.

Realizacja systemu przerwań

- *sprzętowo* - o wyborze przerwania decyduje *kontroler przerwań.*
- *programowo* - poprzez wspólną procedurę obsługi przerwań. Jest on arbitrem systemu przerwań (rozpoznaje źródła aktualnych przerwań i decyduje o kolejności ich obsługi)

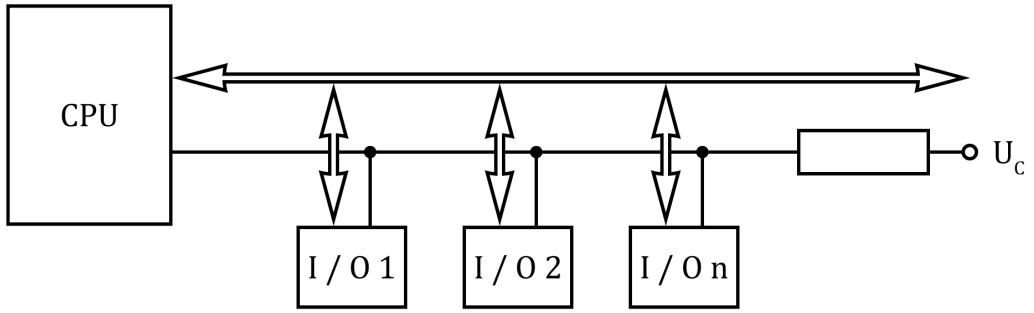

Asynchroniczność przerwań

- Przerwania z różnych źródeł pojawiają się w dowolnych, niezależnych od siebie, chwilach czasu,
- z punktu widzenie procesora przerwania 1 i 3 wystąpiły jednocześnie.

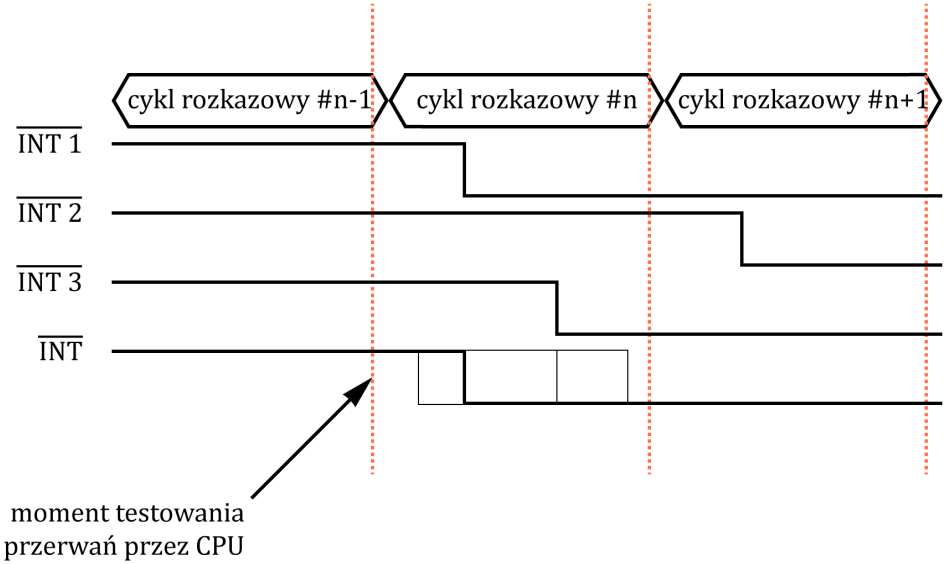

System przerwań bez priorytetów

- Opóźnienia $\{\Delta t_2, \Delta t_3\}$ w reakcji na obsługę przerwań,
- Możliwość zgubienia przerwania podczas tych opóźnień,
- Maksymalny czas oczekiwania na obsługę przerwania może być równy sumie czasów obsługi pozostałych przerwań w systemie,

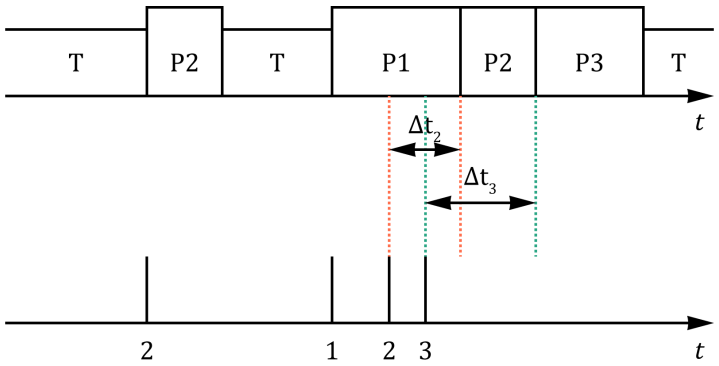

System przerwań z priorytetami

- Istnieje hierarchia ważności przerwań,
- Opóźnienia $\{\Delta t_1, \Delta t_2\}$ w reakcji na obsługę przerwań,
- Przerwania o niższych priorytetach mogą dłużej czekać na obsługę (w skrajnych przypadkach mogą być nie obsłużone),

Rodzaje przerwań

- Przerwania zegarowe - odmierzanie czasu,
- Przerwania od urządzeń zewnętrznych - nieregularne,
- Przerwania od układów kontrolujących pracę systemu - o najwyższym priorytecie. Sygnalizują stan pracy jak
  - zanik zasilania,
  - błąd/wyjątek procesora,
  - inne

Inne przerwania

1. SPI, STC - Serial Transfer Complete,
2. USART, RXC USART - Rx Complete,
3. USART, TXC USART, Tx Complete,
4. USART, UDRE USART Data Register Empty,
5. ADC ADC Conversion Complete,
6. - inne, opis w dokumentacji.

Struktura programu obsługi przerwań Arduino - tylko przerwania zewnętrzne

```
const byte interruptPin = 2;
volatile byte state = LOW;

void setup() {
  pinMode(ledPin, OUTPUT);
  pinMode(interruptPin, INPUT_PULLUP);
  attachInterrupt(digitalPinToInterrupt(interruptPin), blink, CHANGE);
}

void loop() {
  digitalWrite(ledPin, state);
}

void blink() {
  state = !state;
}
```

Zadania na ćwiczenia

1. Wykorzystujšc przerwanie *int0* napisz program, który wyświetla liczbę wciśnięć przycisku na wyświetlaczu LCD,
2. Napisz program realizujący poprzednie zadanie z wykorzystaniem mechanizmu zpytań,
3. Zrealizuj generator o częstotliwości $f = 1Hz$ i współczynniku wypełnienia $\omega = \frac{1}{2}$. Po naciśnięciu przycisku generowana częstotliwość powinna zwiększać się o 10%, a informacja o wartości częstotliwości powinna zostać wysłana na łącze szeregowe. Odebranie z łącza szeregowego informacji przywraca wyjściową częstotliwość. Generowany sygnał podawany jest na pin 13 (z diodą).